

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยง : กรณีศึกษา
ชนเผ่ากะเหรี่ยงในเขตตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่*
THE MODEL OF BUDDHISM PROPAGATION IN KAREN COMMUNITY :
A CASE STUDY OF KAREN COMMUNITY OF MAE KOENG
SUB-DISTRICT, WANGCHIN DISTRICT, PHRAE PROVINCE

พระครูสุธรรมวรวัฒน์, Phrakhru Sudhammavoravad
พระใบฎีกาศักดิ์ดิษฐ์ แสงธง, Phrabaidika Sakdithat Sangtong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus
E-mail : sudhammavaravadtongdok@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงของพระสงฆ์ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในชุมชนกะเหรี่ยง ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาภาคเอกสาร และการศึกษาภาคสนามสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ และประชาชนในชุมชนกะเหรี่ยง จำนวน 4 หมู่บ้าน รวมทั้งหมด 16 รูป/คน แล้วนำมาวิเคราะห์ผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านสภาพปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงของพระสงฆ์ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ มีประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็น คือ 1. ด้านความเชื่อ เกี่ยวกับเรื่องการนับถือผี ขัดกับหลักพระพุทธศาสนา 2. ด้านภาษาสื่อสารที่ใช้กัน มีความลำบากในการสื่อสารเพราะพื้นฐานต้องใช้ภาษากะเหรี่ยงในชุมชน 3. ด้านวิธีการเผยแผ่ที่ไม่เอื้อหรือไม่เข้ากับวิถีความเชื่อดั้งเดิมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์ที่ห่างไกลของบ้านและวัด 4. ด้านศาสนบุคคล มีปัญหาด้านศาสนบุคคลคือพระสงฆ์ผู้ที่เป็นนักเผยแผ่ที่ไม่เพียงพอ อีกทั้งด้านคุณสมบัติของพระสงฆ์ที่เป็นนักเผยแผ่ยังไม่มียุทธศาสตร์ความรู้มากพอที่จะสามารถบูรณาการการทำงานหรือการเข้าถึงชุมชนได้มากเท่าที่ควร

* Received 5 September 2023; Revised 12 November 2023; Accepted 15 November 2023

2. ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยง : กรณีศึกษาชนเผ่ากะเหรี่ยงในเขตตำบลแม่เก็ง อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ พบว่า แนวคิดหลักในการเผยแผ่ของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงในเขตตำบลแม่เก็ง เป็นการทำงานด้านพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยเหลือสังคมหรือเพื่อประโยชน์สุขต่อสังคม โดยการออกไปเผยแผ่ให้ความรู้ให้ธรรมะอนุเคราะห์สงเคราะห์ประชาชนตามสถานที่ต่าง ๆ โดยไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่ ภายใต้อภินิหารสงเคราะห์ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามพันธกิจของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีการดำเนินงานให้ครอบคลุมโดยการจัดกิจกรรมโครงการผ่านหน่วยการทำงาน คือ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ด้วยพันธกิจ 8 ด้าน คือ ด้านศีลธรรม จริยธรรม, ด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี, สุขภาพอนามัย, สัมมาชีพ, สันติสุข, การศึกษาสงเคราะห์, การสาธารณสงเคราะห์, กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม ให้กับศรัทธาประชาชน/นักเรียน/นักศึกษาในเขตตำบลแม่เก็ง

คำสำคัญ : รูปแบบ, การเผยแผ่, พระพุทธศาสนา, ชุมชนกะเหรี่ยง

Abstract

This research there are two objectives: 1) to study the problems and obstacles in the propagation of Buddhism in the Karen community of the monks in Mae Koeng Sub-district, Wang Chin District, Phrae Province; 2) to study the pattern of Buddhism propagation. in the Karen community, Mae Koeng Subdistrict, Wang Chin District, Phrae Province. It was a qualitative study by studying the document sector and the field study interviewed important informants, including monks and people in Karen communities, 4 villages, totaling 16 villages, and then analyzing the research results. The results showed that;

1. The state of problems and obstacles to the propagation of Buddhism in the Karen community of monks in Mae Koeng Sub-district, Wang Chin District, Phrae Province had 4 important issues: 1. Belief about worshipping animism contrary to the principles of Buddhism; 2. As for the communication language

used, it was difficult to communicate because the basic Karen language had to be used in the community; 3. The method of dissemination that is not conducive to or inconsistent with traditional beliefs that affect life and the distant relationship of home and temple; 4. Religious Person: There was a religious problem: the clergy were not enough missionaries. Moreover, in terms of the qualifications of monks who are missionaries, they do not have enough knowledge to be able.

2. The model of Buddhism propagation in Karen Community : a case study of Karen community of Mae Koeng Sub-District, Wangchin District, Phrae Province finds that; The main idea of propagation of monks working to propagate Buddhism in the Karen community in Mae Koeng sub-district It is a work in Buddhism to help society or for the benefit of society. By going out to disseminate knowledge to Dharma to help the people in various places, not limited to any specific area. Under the rules of the Sangha Association related laws and comply with the obligations of the administration of Sangha affairs in 6 aspects, namely; 1) Administration 2) Religious education 3) Educational welfare 4) Buddhism propagation 5) Public utilities and 6) Public welfare There is a comprehensive operation by organizing project activities through the working unit, namely; Sub-district People's Training Center with 8 missions: morality-ethics, cultural traditions, health, right livelihood, peace, welfare education, public assistance, gratitude and fellowship for the faith of the people/students /students in Mae Koeng sub-district.

Keywords : Model, Propagation, Buddhism, Karen community

บทนำ

พระสงฆ์กับสังคมไทยมีความสัมพันธ์กันมาช้านานในบทบาทที่พระสงฆ์มีชีวิตที่เกี่ยวเนื่องกับคฤหัสถ์อยู่เสมอ เพราะปัจจัยในการดำรงชีพของพระสงฆ์นั้นขึ้นอยู่กับชาวบ้าน ด้วยชีวิตที่ยังต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่เป็นชาวบ้านหรือคฤหัสถ์นั่นเอง จึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่า พระสงฆ์ไม่ได้หนีไปจากสังคมแต่ประการใด บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของพระสงฆ์ คือ การตอบแทนแก่ชาวบ้าน ซึ่งการตอบแทนแก่ชาวบ้านนั้น พระสงฆ์จะทำตอบแทนอย่างไร แค่นั้น จึงจะเห็นสมควรเหมาะสม พอดีและพองาม ประเด็นที่ควรพิจารณาเพื่อกระตุ้นเตือนจิตใต้สำนึกในการทำงานพัฒนาของพระสงฆ์ ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ดังเช่น การมีส่วนร่วมการร่วมประชุมในชุมชน ในเทศกาลและประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ งานขึ้นปีใหม่ ตักบาตร ทำบุญ เป็นต้น เนื่องจากสภาพปัจจุบันสังคมไทยมีความแตกแยกหลากหลายในแนวความคิดและวิถีชีวิตอันเกิดจากการได้รับประสบการณ์การศึกษาและข้อมูลข่าวสารตามกระแสโลกทุนนิยมและสังคมยุคโลกาภิวัตน์ (พระราชมณี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2525, น. 29-62) ที่เน้นการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารอันทันสมัยเป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ ถูกปรับเปลี่ยนให้หลงใหลมัวเมาเสพบริโภควัตถุ (พระไพศาล วิสาโล, 2546, น. 383) โดยตกเป็นทาสของอารยธรรมที่ไหลบ่ามาจากต่างประเทศอย่างรวดเร็ว จนหลงลืมวิถีพุทธไปอย่างไม่รู้ตัวโดยขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่จะศึกษาปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีอยู่คู่ชาติไทยมาช้านาน

อย่างไรก็ตาม แม้พระสงฆ์จะคงทำหน้าที่ของตนด้วยการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ แต่ก็ไม่สามารถต้านกระแสให้สังคมไทยกลับมาเป็นสังคมพุทธที่บริสุทธิ์ด้วยหลักศีลธรรมเหมือนในอดีต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุ 3 ประการ คือ (1) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์มีลักษณะต่างรูปต่างทำไปตามความถนัดในรูปแบบและวิธีการที่สืบทอดและต่อเนื่องอย่างเคยชินของแต่ละรูปและแต่ละสำนัก โดยขาดการน่านโยบายและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่หลากหลายมาบูรณาการและปฏิบัติอย่างเป็นทางการ จึงไม่ส่งผลดีในการเผยแผ่เท่าที่ควร (2) พระภิกษุที่มีศิลปะในการถ่ายทอด ประกาศพุทธธรรมได้เป็นอย่างดีมีคุณภาพเป็นที่ดึงดูดประทับใจของประชาชนมีอยู่ในจำนวนจำกัด จึงไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนไทยในสังคมปัจจุบัน ดังนั้น พระภิกษุสงฆ์ที่มีความเพียบพร้อมในด้านทักษะและวิธีการเผยแผ่นั้น ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้น (3) ขาดการสนับสนุนด้านนโยบายและแผนแม่บทที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระศรีพัชโรดม (ลักษณะ กิตติญาโณ), 2560, น. 335-346)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันควรเป็นแบบเชิงรุก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบมีวิสัยทัศน์ครอบคลุมไปถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ห่างไกล หรือชุมชนเผ่าต่าง ๆ ในประเทศ เช่น ชนเผ่ากะเหรี่ยง ที่มีอยู่มากในประเทศไทยและเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีมาช้านาน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนที่ไม่เป็นทางการ คือ การจาริกแสวงหาโมกขธรรมของพระอุดงค์ ซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นที่พักพิงทั้งในพรรษาและนอกพรรษาและได้แสดงพระธรรมเทศนาในเรื่องของหลักธรรมและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างเช่น ครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย เป็นต้น ที่เป็นพระต้นแบบนักเผยแผ่ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับนับถือมากในภาคเหนือ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ ในปีพุทธศักราช 2508 โครงการพระธรรมจาริก ได้กำเนิดขึ้น โดยกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ มีพระสงฆ์คณะหนึ่งเรียกว่า “พระธรรมจาริก” เพื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่กับชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร เขตภาคเหนือตอนบนและภาคกลางเป็นบางส่วน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ แพร่ น่าน เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน ตาก สุโขทัย เพชรบูรณ์ และกาญจนบุรี ครอบคลุมหมู่บ้านชาติพันธุ์เผ่ากะเหรี่ยง เย้า ม้ง มูเซอ ลีซอ ไทลื้อ อาข่า และลัวะ พระธรรมจาริกรุ่นแรกที่เข้าไปเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่ชาติพันธุ์เผ่าต่าง ๆ มีการคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีความชำนาญในด้านเปรียญธรรม วิปัสสนา ล้วนแต่เป็นพระสงฆ์ชาวพื้นราบทั้งสิ้น บทบาทของพระธรรมจาริกเบื้องต้น มีการชักจูงให้ชาวเขามาร่วมกิจกรรมที่จัดในอาศรมการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการให้ความรู้และช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยเน้นความมั่นคงและปลูกจิตสำนึกความเป็นไทยให้แก่ชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ให้เป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน สังคมและประเทศชาติตลอดถึงการนำบุตรหลานของชาวบ้านไปบวชเรียนพระพุทธศาสนา ปีพุทธศักราช 2514 มีการจัดตั้งศูนย์อบรมพระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาขึ้นที่วัดศรีโสดา เพื่อเป็นสถานที่รองรับกุลบุตรชาวเขาได้มาบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน เป็นการผลิตบุคลากรให้กับโครงการพระธรรมจาริกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง (สถาบันวิจัยชาวเขา กองสงเคราะห์ชาวเขา กองวิชาการ, 2538, น. 51-59)

จากการศึกษาข้อมูลด้านกลุ่มประชากรในจังหวัดแพร่ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีอาศรมในชุมชนมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะเขตตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ส่วนมากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีจำนวน 8 หมู่บ้าน มีความเชื่อวัฒนธรรมประเพณี การแต่งกายภาษาพูดและภาษาเขียน ข้อห้าม ข้อนิยม เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง การประกอบอาชีพส่วนมากทำนาและทำไร่เป็นหลัก มีความเชื่อในเรื่องผีนางไม้ควบคู่กับการนับถือพระพุทธศาสนา มีการบูชาเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษเมื่อเจ็บป่วยควบคู่กับการทำบุญในทาง

พระพุทธศาสนา (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแม่เก็ง, 2564, อัดสำเนา) และแม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนับถือพระพุทธศาสนามาเป็นระยะเวลาช้านาน แต่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่แท้จริง เพราะในชุมชนในอดีตไม่มีวัดหรืออาคารที่มีพระสงฆ์อยู่ประจำ แต่ต่อมาในปี 2505 เริ่มมีการสร้างวัดวาอารามในชุมชนมากขึ้น จากการเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ โดยใช้รูปแบบเน้นการอบรมศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาในวันธรรมสวนะและวันสำคัญของชาติศาสนา และเทศนาธรรมเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ การแสดงธรรมผ่านเสียงตามสาย สอนศีลธรรมในสถานศึกษา ค่ายอบรมคุณธรรม ปฏิบัติธรรมรักษาศีล 8 ธรรมสังฆจร ในหมู่บ้านบวร การสงเคราะห์ชุมชนด้วยปัจจัย 4 สร้างศาสนทายาททางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรณรงค์ให้ลด ละ เลิก อบายมุข สอนภาษาไทยแก่ชาวบ้านที่ไม่รู้หนังสือ ส่งเสริมด้านอาชีพ ให้ความรู้ด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน อนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่า นำชาวบ้านแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การสร้างแกนนำชาวพุทธและการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่ดีต่อประเทศชาติ มีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนชาติพันธุ์กับหน่วยงานของรัฐในการเข้าถึงพื้นที่ เพื่อแสดงถึงการเป็นชนชาติไทยเดียวกัน ทำให้ปัจจุบันพระพุทธศาสนากลายเป็นศาสนาหลักของชนเผ่ากะเหรี่ยงในพื้นที่ตำบลแม่เก็ง โดยจาก 8 หมู่บ้าน มีประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาจำนวนถึง 7 หมู่บ้าน และเป็นหมู่บ้านที่นับถือศาสนา จำนวน 1 หมู่บ้าน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนักเผยแผ่และปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตลอด ได้เห็นถึงสภาพปัญหา อุปสรรค และโอกาสของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคตในชุมชนกะเหรี่ยงตำบลแม่เก็ง จึงสนใจที่จะทำการศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยง : กรณีศึกษา ชนเผ่ากะเหรี่ยงในเขตตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ เพื่อที่จะได้เป็นองค์ความรู้ในการนำไปพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ ให้เกิดรากฐานที่มั่นคงด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชุมชนกะเหรี่ยงในตำบลแม่เก็ง และการเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ทั่วประเทศในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงของพระสงฆ์ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่

2. เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในชุมชนกะเหรี่ยง ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ การศึกษาเชิงเอกสาร ประกอบกับการศึกษาภาคสนามจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) แล้วนำมาวิเคราะห์ประกอบเนื้อหาในวิทยานิพนธ์

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชนในเขตตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ รวมจำนวน 16 รูป/คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) (สุวิมล ติรกานันท์, 2555, น. 170) ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 4 รูป 2) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน และ 3) กลุ่มประชาชน จำนวน 8 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในชุมชนกะเหรี่ยงของพระสงฆ์ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ตามพันธกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้าน หลังจากนั้นนำเสนอเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับงานวิจัยแก่ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

- (1) รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- (2) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายตัวอย่าง โดยมีประเด็นสำคัญในการนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในชุมชนกะเหรี่ยง ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ มีการจดบันทึกและบันทึกเสียงข้อมูลจากการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์โดยพิจารณาประเด็นหลักที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

(2) กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อย ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย โดยทำการถอดบทเรียน จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และอธิบายเป็นความเรียงเชิงพรรณนา นำเสนอผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาสำรวจและวิเคราะห์จากบริบทของพื้นที่ในชุมชนกะเหรี่ยงตำบลแม่เก็ง อำเภอลำดวน จังหวัดแพร่ ในหัวข้อที่ผ่านมาเราจะพบว่า จำนวนชุมชนที่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงนั้น มีจำนวน 4 หมู่บ้าน จากทั้งหมดจำนวน 8 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 50 หรือครึ่งหนึ่งของการปกครองในเขตตำบลแม่เก็ง มีกิจกรรม มีประเพณีทางพระพุทธศาสนา แต่ยังคงแฝงไปด้วยกลิ่นอายของกิจกรรมและความเชื่อของชนเผ่ากะเหรี่ยง จึงมีประเด็นที่น่าสนใจตามมาว่า บริบทของพระพุทธศาสนานั้นสามารถเข้าถึงชุมชนกะเหรี่ยงด้วยวิธีการใด และมีสภาพปัญหาในการเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในชุมชนกะเหรี่ยงอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเข้าไปศึกษาในภาคสนามพื้นที่ในชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยมีเป้าหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทในเขตพื้นที่ และประชาชนในพื้นที่นั้น จำนวนทั้งสิ้น 16 รูป/คน ผลจากการสัมภาษณ์พบประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่ ดังนี้

1) ด้านความเชื่อ

ชาวกระเหรี่ยงมีความเชื่อที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ คือ เดิมชาวกระเหรี่ยงนับถือผีมีการบวงสรวงและเซ่นสังเวยอย่างเคร่งครัด ภายหลังหันมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์มากขึ้น แต่ก็ยังคงความเชื่อเดิมอยู่หลายประการ เช่น ความเชื่อเรื่องขวัญหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมีการเซ่น เจ้าที่เจ้าทาง และบอกกล่าวบรรพชน ให้อุดหนุนคำจุน ช่วยให้เกิดกิจการงานนั้น ๆ เจริญก้าวหน้า ความเชื่อแลพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกันดูเหมือนจะขัดกับหลักพระพุทธศาสนาอยู่ไม่น้อย ทำให้การสื่อสารกับชาวบ้านนั้นมีความยากลำบาก โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีหรือการนับถือผี คนกะเหรี่ยงนับถือทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ และนับถือผี เกือบร้อยละเก้าสิบถือผี ผีมีอยู่ทุกแห่ง ในป่า ในไร่ นา ในลำธาร ผีและวิญญาณเป็นบ่อเกิดของคุณธรรมและค่านิยมหลายประการ เช่น การอยู่อย่างผัวเดียวเมียเดียว ไม่ประพฤติผิดลูกเมีย

ใคร หรือการเลี้ยงดูพ่อแม่ที่ซรา กับความเชื่อที่ว่าวิญญาณของบรรพบุรุษ คือผีบ้านเรือนที่คอยคุ้มครองดูแลลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข เป็นต้น ผีที่นับถือ คือผีบ้านและผีเรือน ผีบ้านเป็นผีเจ้าที่ที่คอยปกป้องดูแลหมู่บ้าน ผีเรือนเป็นผีดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งคอยปกป้องรักษาบุตรหลานเหลนผู้สืบตระกูลของตนด้วยความห่วงใย นอกจากนี้ยังมีผีประจำไร่หรือผีนา ซึ่งจะช่วยให้ผลิตผลของไร่นาเจริญงอกงาม จึงไม่ใช่เรื่องง่ายเลยที่พระสงฆ์เราเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องจากต้องไปกระทบต่อความเชื่อของชาวบ้าน ซึ่งมีรากฐานที่แน่นหนามาก ชาวบ้านมักจะเข้าใจผิดในเรื่องของการที่ต้องทำบุญ เพราะเข้าใจว่าคุณธรรมหรือบุญสูงสุดนั้นคือการทำบุญเพื่ออุทิศบุญให้บรรพบุรุษอย่างเดียว ที่จะได้มาปกป้องรักษาคุ้มครองลูกหลาน ในช่วงแรกนั้นพระสงฆ์ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนมีความลำบากในเรื่องการบิณฑบาตร เพราะชาวบ้านยังไม่เข้าใจในวิถีของพระสงฆ์และหลักการทางพระพุทธศาสนาไม่เข้าความเชื่อเรื่องการทำบุญใส่บาตร ต้องใช้เวลาในการปรับตัวและสร้างความเข้าใจด้านความเชื่อของชาวบ้านและค่อยเรียนรู้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ต้องค่อยเป็นค่อยไป

สรุป จะเห็นได้ว่า ระบบความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงในตำบลแม่เกิง มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เชื่อมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับสิ่งที่ลึกลับ ความเชื่อถือของกะเหรี่ยงได้แผ่แทรกซึมและมีอิทธิพลมากต่อการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดังนั้นคนกะเหรี่ยงจึงให้ความสำคัญในทางศาสนามากนั้นคือการนับถือผีและพุทธรวมกัน

2) ด้านภาษาสื่อสาร

ในสมัยก่อนชุมชนกะเหรี่ยงใช้ภาษากะเหรี่ยง (หมู่บ้านชนเผ่าชาติพันธุ์) ในการสื่อสารระหว่างกันเป็นหลักทำให้ยากต่อการสื่อสารความเข้าใจระหว่างพระสงฆ์และชาวบ้าน ชาวบ้านต้องเรียนรู้และพยายามใช้ภาษากลางเพื่อสื่อสารกับองค์กร หน่วยงานรัฐ เพื่อการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์ของวัดต้องเข้าถึงชาวบ้าน ต้องพบปะกับชาวบ้านด้วยตนเอง และถึงแม้จะสามารถสื่อสารได้บ้างแล้ว แต่ชาวบ้านก็ยังใช้ภาษากะเหรี่ยงเป็นหลักในการสื่อสาร การเผยแผ่การสอนหลักธรรม การสวดมนต์ จะต้องใช้เวลานานในการศึกษาเรียนรู้ อีกทั้งการสื่อสารหรือการออกเสียงบางครั้งไม่มีความชัดเจน ทำให้อาจเกิดการเข้าใจผิดในบางครั้ง พระสงฆ์เองก็จะต้องเรียนรู้ภาษาหากไม่ใช่คนในชุมชน ซึ่งก็ยากต่อการเรียนรู้พอสมควรต้องใช้เวลามาก หากไม่เข้าใจภาษาก็เป็นเรื่องยากในการเข้าถึงชุมชน และการเข้าถึงหลักธรรมคำสอน

สรุป ภาษานั้นถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก เนื่องจากการเผยแผ่จะต้องมีการสอนธรรม การทำกิจกรรม ประเพณีทาง

พระพุทธศาสนา ซึ่งจะต้องอาศัยพื้นฐานคือภาษาในการสื่อสาร หากสื่อสารไม่เข้าใจการเผยแผ่ก็จะเป็นได้ช้า และต้องอาศัยเวลาในการเรียนรู้

3) ด้านวิธีการเผยแผ่

ปัญหาบางประการของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงของพระสงฆ์ในตำบลแม่เก็ง ส่วนหนึ่งเกิดจากรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ซึ่งมีการเผยแผ่เน้นการทำงานภายใต้ระบบบังคับบัญชา ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเท่าที่ควรจะเป็น คือ พระสงฆ์จะออกเผยแผ่ได้ส่วนหนึ่งต้องได้รับการมอบหมายในนามคณะ ซึ่งอาจทำให้มีการติดขัดในเรื่องช่วงเวลาหรือศาสนกิจที่ไม่ตรงกัน มีความซ้ำ จำกัดเวลา ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ที่สำคัญคือ การขาดแคลนพระสงฆ์ที่จะเข้ามาบวชเพื่อเกื้อกูลต่อการเผยแผ่มีจำนวนน้อย รูปแบบการเผยแผ่ตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น 5 ด้าน ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรอาจเนื่องมาจากสภาพบริบทของชุมชนที่มีความห่างไกล วัดมีความห่างไกลกัน ในด้านการปกครอง มีปัญหาในการสื่อสารจากสภาพที่ห่างไกลกัน ด้านการศึกษา ประสบปัญหาด้านผู้เรียนคือมีพระสงฆ์สามเณรลดน้อยลง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ประสบปัญหาในการเข้าถึงชุมชนและสนับสนุนด้านการศึกษาแก่เด็ก ๆ และชาวบ้าน ด้านการสาธารณสุขการ ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนอื่น เนื่องจากจำนวนประชากรมีน้อยและมีฐานะยากจน ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ไม่ทั่วถึงในการดูแลในการเข้าไปช่วยเหลือเนื่องจากจำนวนพระสงฆ์มีน้อยและต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ และเอกชน การขาดการบูรณาการวิถีชนเผ่าและวิถีพุทธ และความไม่ต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบูรณาการวิถีพุทธเข้าหาวิถีชนเผ่า และการจัดกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไปทับซ้อนกับประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่าที่มีมาแต่โบราณ บางอย่างอาจคล้ายคลึงกัน บางอย่างอาจแตกต่างกัน การนำเอาชนบประเพณีใหม่ ๆ เข้าไปแทรกในวิถีชีวิตที่ถือปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานอาจมีปัญหาบ้างในเบื้องต้นที่ต้องใช้ความพยายามไม่ให้สูญเสียเอกลักษณ์อันดั้งเดิมทั้งสองฝ่ายไป และอีกส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการประเมินผลและกระบวนการของพระสงฆ์ในการทำงานร่วมกันในวิธีการเผยแผ่การติดตาม และการทบทวนผลงาน

สรุป วิธีการเผยแผ่โดยใช้รูปแบบและวิธีการเดิม ๆ เหมือนที่ผ่านมา ไม่ตอบสนองบริบทของสังคมชาวกะเหรี่ยงในตำบลแม่เก็ง เนื่องจากการใช้แนววิธีที่ไม่เอื้อหรือไม่เข้ากับวิถีความเชื่อดั้งเดิมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์ที่ห่างไกลของบ้านและวัด ทำให้อาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการเผยแผ่หรือการจัดกิจกรรมบางอย่างเข้าหากันมากขึ้น

4) ด้านศาสนบุคคล

ปัญหาหลักของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยง คือ ด้านศาสนบุคคล หมายถึงพระสงฆ์มีจำนวนไม่มากนัก มีผู้เข้ามาบวชน้อยทั้งในส่วนของพระสงฆ์และสามเณร ประเด็นด้านองค์ความรู้ไม่เพียงพอในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การขาดเทคนิคและคุณสมบัติพิเศษส่วนบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และประเด็นด้านความไม่ต่อเนื่องในการประพุดติและปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ประเด็นด้านองค์ความรู้ไม่เพียงพอในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การขาดเทคนิคและคุณสมบัติพิเศษส่วนบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และประเด็นด้านความไม่ต่อเนื่องในการประพุดติและปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ขาดกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมในการสร้างศาสนทายาท ในการพัฒนาพระสงฆ์รุ่นใหม่ ทั้งทางด้านการศึกษาและการปฏิบัติ ขาดพระรุ่นใหม่ในการทำหน้าที่และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชาวบ้าน สรุป ปัญหาด้านศาสนบุคคล คือ พระสงฆ์ผู้ที่เป็นนักเผยแผ่ที่ไม่เพียงพอ อีกทั้งด้านคุณสมบัติของพระสงฆ์ที่เป็นนักเผยแผ่ยังไม่มียึดเหนี่ยวองค์ความรู้มากพอที่จะสามารถบูรณาการการทำงานหรือการเข้าถึงชุมชนได้มากเท่าที่ควร และยังขาดการส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาศักยภาพเลยอาจทำให้การเผยแผ่บางครั้งหยุดชะงักไม่มีความต่อเนื่อง

2. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยง : กรณีศึกษาชนเผ่ากะเหรี่ยงในเขตตำบลแม่เก็ง อำเภอลี้ จังหวัดแพร่ พบว่า จุดเด่นอย่างหนึ่ง ก็คือการไม่มีความขัดแย้งระหว่างชุมชนกะเหรี่ยงที่นับถือพระพุทธศาสนา และกะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาคริสต์และนับถือผีแบบเดิม เพราะมีวิถีชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ยังเอื้อเฟื้อต่อกันในฐานะที่มีความผูกพันทางชาติพันธุ์เดียวกัน นอกจากนี้ กิจกรรมหรือประเพณีตามความเชื่อของคนกะเหรี่ยงยังสามารถทำร่วมกันได้ คณะสงฆ์ในเขตตำบลแม่เก็งได้พยายามส่งเสริมกิจกรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อบูรณาการกับวิถีชีวิตความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงผ่านหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแม่เก็ง หรือที่เรียกว่า อปต.

แนวคิดหลักในการเผยแผ่มาจากพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างในการสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคม และคำนึงถึงความมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงในเขตตำบลแม่เก็ง จึงเป็นการทำงานด้านพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยเหลือสังคมหรือเพื่อประโยชน์สุขต่อสังคม โดยการออกไปเผยแผ่ให้ความรู้ให้ธรรมะอนุเคราะห์สังเคราะห์ประชาชนตามสถานที่ต่าง ๆ โดยไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ผู้เผยแผ่ต้องตั้งเจตนารมณ์หรือมีวัตถุประสงค์เป้าหมาย เพื่อจรรโลงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้กว้างไกล และนำธรรมะนั้นไปสู่ประชาชนให้เกิดประโยชน์แก่ชาวบ้าน โดยอาศัยกฎหมายเถรสมาคม กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามพันธกิจของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้าน

การศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ดังนั้น รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยง ในเขตตำบลแม่เก็ง อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ ตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน มีการดำเนินงานให้ครอบคลุมโดยการจัดกิจกรรมโครงการผ่านหน่วยการทำงาน คือ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ด้วยพันธกิจ 8 ด้าน คือ ด้านศีลธรรมจริยธรรม, ด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี, สุขภาพอนามัย, สัมมาชีพ, สันติสุข, การศึกษาสงเคราะห์, การสาธารณสงเคราะห์, กตัญญู กตเวทีธรรม และสามัคคีธรรม ให้กับศรัทธาประชาชน/นักเรียน/นักศึกษาในเขตตำบลแม่เก็ง โดยมีการ 1) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญของชาติ 3) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น 4) ส่งเสริมการพัฒนาสัมมาชีพตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) ส่งเสริมกิจกรรมปกป้องสถาบันของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 6) สนับสนุนการให้การศึกษาสงเคราะห์ โดยให้ทุนการศึกษา และอุปกรณ์การศึกษา 7) สนับสนุนการให้การสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ,ผู้ด้อยโอกาส และผู้ยากไร้ 8) สนับสนุนการให้การช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ 9) สนับสนุนการรู้จักสามัคคีของประชาชนในเขตตำบลแม่เก็ง โดยมีองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยจะนำไปสู่การพัฒนาและผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในชุมชนกะเหรี่ยง 4 ประการ คือ 1. พระสงฆ์นักเผยแผ่ (Sender) มีวิสัยทัศน์ในการเผยแผ่ 2. เนื้อหาที่เผยแผ่ (Message) จะต้องใช้เนื้อหาที่หลากหลายและมีความยืดหยุ่น มีการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยี 3. ช่องทางเผยแผ่ (Channel) จะต้องใช้ช่องทางที่หลากหลายไม่ยึดติดในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง และ 4. ผู้รับการเผยแผ่ (Receiver) เป็นกลุ่มบุคคลทั่วไปไม่จำกัดวงวัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยง : กรณีศึกษาชนเผ่ากะเหรี่ยงในเขตตำบลแม่เก็ง อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ ใน 2 ประเด็น พบว่า ด้านสภาพปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงของพระสงฆ์ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ มีประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็น คือ 1. ด้านความเชื่อ เกี่ยวข้องเรื่องการนับถือผี ขัดกับหลักพระพุทธศาสนา 2. ด้านภาษาสื่อสารที่ใช้นั้นมีความลำบากในการสื่อสารเพราะพื้นฐานต้องใช้ภาษากะเหรี่ยงในชุมชน 3. ด้านวิธีการเผยแผ่ ที่ไม่เอื้อหรือไม่เข้ากับวิถีความเชื่อดั้งเดิมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์ที่ห่างไกลของบ้านและวัด 4. ด้านศาสนบุคคล มีปัญหาด้านศาสนบุคคลคือพระสงฆ์ผู้ที่เป็นนักเผยแผ่ที่ไม่เพียงพอ อีกทั้ง

ด้านคุณสมบัติของพระสงฆ์ที่เป็นนักเผยแผ่ยังไม่มียุทธศาสตร์ความรู้มากพอที่จะสามารถบูรณาการการทำงานหรือการเข้าถึงชุมชนได้มากเท่าที่ควร สอดคล้องกับ พระครูสิริสุตาทิณฺฐ (ศุภชัย คำปัน) และวันทนีย์ จันทร์เอี่ยม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระภิกษุและสามเณรชนเฝ้าในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภิกษุและสามเณรชนเฝ้า ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 อยู่ในระดับที่มีปัญหาน้อย แต่ก็มีแนวโน้มที่จะมีปัญหา เพราะเมื่อพิจารณาจำแนกตามองค์ประกอบของปัญหาพบว่า การที่พระภิกษุและสามเณรชนเฝ้ามีองค์ความรู้ไม่เพียงพอในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และความไม่ต่อเนื่องในการประพาสและปฏิบัติตามแนววิถีพุทธอยู่ในระดับที่มีปัญหา ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภิกษุและสามเณรชนเฝ้า ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 ได้แก่ การขาดการนิเทศและการตรวจการของคณะสงฆ์และความห่างไกลจากศูนย์กลางความเจริญ (พระครูสิริสุตาทิณฺฐ (ศุภชัย คำปัน) และวันทนีย์ จันทร์เอี่ยม, 2560, น. 47-59) และ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระพิภพ แพงท้าว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี มี 4 ประเด็น ได้แก่ (1) ด้านบุคลากรด้านการเผยแผ่มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ (2) ด้านการบริหารจัดการภายในองค์การขาดแผนด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน จำนวนภาคีเครือข่ายมีน้อย ขาดฐานข้อมูลที่เป็นระบบ (3) ด้านเทคนิคการเผยแผ่ พระสงฆ์ยังคงใช้เทคนิคการเผยแผ่แบบเดิม ๆ ขาดนวัตกรรมด้านการเผยแผ่ที่ทันสมัย และ (4) ด้านงบประมาณสนับสนุนขาดงบประมาณด้านการเผยแผ่ งานด้านการเผยแผ่ยังเป็นไปในรูปแบบเก่าและไม่ทันสมัย 2) การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ (1) ปัญหาด้านบุคลากร มีการดำเนินการด้วย 2 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง และกลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มศักยภาพทางปัญญาของศาสนบุคคล (2) ปัญหาด้านการบริหารจัดการภายใน มีการดำเนินการด้วย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย (3) ปัญหาด้านเทคนิคการเผยแผ่ มีการดำเนินการด้วย 2 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล กลยุทธ์ที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง และ (4) ปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนมีการดำเนินการด้วย 2 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 บริหารศาสนสมบัติ

อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ที่ 2 การจัดหาแหล่งงบประมาณ สนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา จากภาครัฐและเอกชน (พระพิภพ แพงท้าว, 2563, น. 95-101)

ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยง : กรณีศึกษาชนเผ่ากะเหรี่ยง ในเขตตำบลแม่แก้ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ พบว่า แนวคิดหลักในการเผยแผ่ของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงในเขตตำบลแม่แก้ง เป็นการทำงานด้านพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยเหลือสังคมหรือเพื่อประโยชน์สุขต่อสังคม โดยการออกไปเผยแผ่ให้ความรู้ให้ธรรมะอนุเคราะห์สังเคราะห์ประชาชนตามสถานที่ต่าง ๆ โดยไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยภายใต้กฎหมายอาชญากรรม กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามพันธกิจของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีการดำเนินงานให้ครอบคลุมโดยการจัดกิจกรรมโครงการผ่านหน่วยการทำงาน คือ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ด้วยพันธกิจ 8 ด้าน คือ ด้านศีลธรรม จริยธรรม, ด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี, สุขภาพอนามัย, สัมมาชีพ, สันติสุข, การศึกษาสงเคราะห์, การสาธารณสงเคราะห์, กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม ให้กับศรัทธาประชาชน/นักเรียน/นักศึกษาในเขตตำบลแม่แก้ง โดยมีการ 1) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญของชาติ 3) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น 4) ส่งเสริมการพัฒนาสัมมาชีพตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) ส่งเสริมกิจกรรมปกป้องสถาบันของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 6) สนับสนุนการให้การศึกษาสงเคราะห์ โดยให้ทุนการศึกษา และอุปกรณ์การศึกษา 7) สนับสนุนการให้การสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ, ผู้ด้อยโอกาส และผู้ยากไร้ 8) สนับสนุนการให้การช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ 9) สนับสนุนการรู้จักสามัคคีของประชาชนในเขตตำบลแม่แก้ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระสมหวัง ผลญาโณ (เสคา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเขตพื้นที่ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนามุ่งเน้นเดินตามพันธกิจ 6 ประการ และความรู้ที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเขตพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม ได้ขึ้นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและรวมถึงผลสัมฤทธิ์ของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาที่ได้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบนพื้นที่สูง ที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจนกระทั่งได้แสดงตนเป็นพุทธมามกะ โดยยึดพระรัตนตรัยเป็นสรณะและได้ยึดถือศีล 5 เป็นหลักในการปฏิบัติตน ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาทำให้กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้เรียนรู้และอบรมโดยจัดกิจกรรมร่วมกันโดยมี วัด, โรงเรียน, ชุมชน ได้ร่วมกันจัด

กิจกรรมขึ้นมาและมีหน่วยงานอื่นๆ ได้ร่วมในกิจกรรมในครั้งนี้ ส่วนผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาในเขตพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตพื้นที่ พบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ทำงานแบบเชิงรุก โดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนหมู่มาก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลอนุเคราะห์ เพื่อความสุขของคนทั้งหลาย (พระมหาศรีพัญช์ กงพาน, 2562, น. 122-124) และยังสอดคล้องผลการวิจัยของพระปลัดสุชาติ ชีหมือแปร (สุวฑฒโก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาและพระธรรมจาริกมีกลยุทธ์และวิธีการเผยแผ่ในช่องทางที่หลากหลายและต่อเนื่อง รูปแบบของการอบรมศีลธรรมในวันสำคัญต่าง ๆ การออกเยี่ยมเยียนและการช่วยเหลือชาวบ้านด้วยปัจจัยสี่ การบรรยายธรรมเสียงตามสาย การบรรยายธรรมผ่านสถานีวิทยุกิจกรรมธรรมสัญจร ทำบุญสัญจร การทำวัตรสัญจร การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การสอนศีลธรรมในสถานศึกษา จัดค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน ปฏิบัติธรรมรักษาศูโอบสถศีล ตลอดถึงการสอดแทรกพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในพิธีกรรมดั้งเดิมของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เช่น พิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่แต่งงาน พิธีงานศพ และผูกข้อมือ มีการนำหลักธรรมไปบูรณาการกับวัฒนธรรมในวาระโอกาสต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืน นอกจากนี้มีการจัดตั้งแกนนำชาวพุทธ กลุ่มยุวพุทธในแต่ละอาศรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง และกระบวนการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชนบนพื้นที่สูง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก เป็นแบบเชิงรุกและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามความเหมาะสม และจากวิธีการทำงานดังกล่าว ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา (พระปลัดสุชาติ ชีหมือแปร (สุวฑฒโก), 2560, น. 103-105)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) การกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานของคณะสงฆ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีหน้าที่ในความรับผิดชอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมีรูปแบบที่ชัดเจนและทันสมัย
- 2) การนำเสนอรูปแบบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางในการศึกษาของพระสงฆ์และการส่งเสริมคุณให้เข้ามามีชีวิตในพระพุทธศาสนา โดยมีการใช้รูปแบบอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) คณะสงฆ์และหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อสร้างพลังศรัทธาพระพุทธศาสนาให้มั่นคง และสร้างโอกาสในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนอื่น

2) สถาบันการศึกษาควรนำแนวคิดและองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยไปพัฒนาหรือจัดทำหลักสูตรในการพัฒนาพระสงฆ์นักเผยแผ่ในกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าอื่น ๆ เพื่อให้ นักเผยแผ่มีศักยภาพ มีความสามารถ มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

3) พระสงฆ์นักเผยแผ่ ควรนำรูปแบบการเผยแผ่ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ หรือนำไปวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง เพื่อที่จะนำไปเป็นแนวทางในการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงให้ได้ผลมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาระบบการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงหรือกลุ่มชนเผ่าชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเผยแผ่ในกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงในประเทศไทย

3) ควรมีการศึกษาเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาพระสงฆ์นักเผยแผ่ในกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4) การวิเคราะห์โครงสร้างของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนกะเหรี่ยงหรือกลุ่มชนเผ่าชาติพันธุ์ในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสิริสุตาทิมนต์ (ศุภชัย คำปัน) และวันทนีย์ จันทร์เอี่ยม. (2560). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภิกษุและสามเณรชนเผ่าในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 7. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. 10(22), 47-59.
- พระปลัดสุชาติ ชีหมื่อแปร. (สุวทนต์โก).(2560). ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิภพ แพงท้าว. (2563). การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากริเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- พระมหาศรีพยัคฆ์ กงพาน. (2562). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระราชเมธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2565). การพัฒนาพระสังฆาธิการ. กรุงเทพมหานคร : ดำรงการพิมพ์.
- พระศรีพัชโรดม (ลักษณะ กิตติญาโณ). (2560). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. 13(2) 335-346.
- สถาบันวิจัยชาวเขา กองสงเคราะห์ชาวเขา กองวิชาการ. (2538). 30 ปี พระธรรมจาริก. กรุงเทพมหานคร : กองสงเคราะห์ชาวเขา.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2555). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแม่เกิง. (2564). “ข้อมูลทั่วไปของตำบลแม่เกิง”. แพร่ : อปต.แม่เกิง. (เอกสารอัดสำเนา).

